

TANÁRI SZEMMEL AZ INTÉZMÉNY- ÉRTÉKELÉSRŐL

KOVÁCSNÉ BOTZHEIM ILDIKÓ

A 80-as évek közepéig működő szakfelületes rendszer sokak szerint egyoldalú volt, mert elsősorban a pedagógusok munkájának ellenőrzésére korlátozódott. Az értékelés igazi célját és intézményi hasznosítását senkinek sem volt alkalmja megtapasztalni. A pedagógusok kiszolgáltatottak voltak, hiszen szaktárgyi ellenőrzés esetén többnyire az ellenőrzés időpontját sem tudhatták előre. Az elkészült jegyzőkönyvből egy példány maradt az igazgatónál. Hogy az ellenőrzés után milyen értékelés készült a szaktanárról, azt a legritkább esetben volt módjuk az érintetteknek látni, hallani. Maguk a szakfelügyelők sem tudták, hogy milyen értékelés került az intézményekhez, hiszen ők a feletteseiknek írták meg jelentésüket.

Példaértékű a katolikus közoktatás rendszerében alkalmazott új komplex intézményellenőrzési és -értékelési modell, mert a külső ellenőrzés során használt módszereket és eljárásokat az intézmény saját belső ellenőrzési tervének kidolgozásához is fel tudja használni. Sok ötlet meríthet az intézmény a saját minőségbiztosítási rendszerének kidolgozásához és annak sikeres működtetéséhez is, hiszen egy modell gyakorlati megvalósulását kísérheti figyelemmel a saját intézményének ellenőrzése során.

A modellt mind tartalmát, mind gyakorlati megvalósítását tekintve a minőségelvűség határozza meg. A vizsgált területek, a használt módszerek és eljárások tekintetében alaposan végiggondolt, kerek egész. Az ellenőrzés átfogó, a nevelési-oktatási intézmény minden területére kiterjed, és minden abban résztvevőt érint. A gyakorlati kivitelezést az országos szakértői listán szereplő pedagógusok végzik, akik a feladatra felkészítő elméleti és gyakorlati képzésen részt vettek.

A hosszú évek bizonytalansága után – hiszen évtizedekig nem működött semmiféle külső ellenőrzés az intézményekben – a katolikus közoktatásban tevékenykedő pedagógusok nagy érdeklődéssel és nem kis fenntartással várták az új program gyakorlatban való megvalósulását. A fenntartások oka a rendszer újszerűségében, összetettségében (komplexitásában) keresendő, hiszen ez az ellenőrzési forma valami merőben újat jelent a közoktatás gyakorlatában. Ha elfogadjuk, hogy egy intézmény jó működéséhez sok ember összehangolt munkájára van szükség, és a nevelés-oktatás folyamata igen összetett tevékenység, akkor azt is el kell fogadnunk, hogy egy intézmény ellenőrzésének és értékelésének alapját is a több irányból megközelített, változatos módszerek segítségével szerzett információk kell hogy képezzék. Ezek a hiteles információk segíthetnek az intézmény reális megítéléséhez, a reális összkép kialakításához.

Mi adja a modellt *sokoldalúságát*, jól átgondolt logikai felépítettségét, a felek közötti kölcsönösség elvének megnyilvánulását?

Ami a szemlélőnek rögtön feltűnik, az az, hogy az ellenőrzést nem egy személy végzi, hanem az intézmény nagyságától és jellegétől függően több olyan szakértő, akiknek szakterülete valamilyen módon kapcsolódik az ellenőrzött intézményhez. Az ellenőrzés jól előkészített, nem ér senkit sem meglepetés, nincs rajtaütés, nincsenek váratlan fordulatok. A helyszíni ellenőrzést megelőzően a szakértők betekintést nyernek az intézményi dokumentumok és a tantestület, valamint a munkatársak közreműködésével kitöltött önértékelési füzet tanulmányozásával az intézmény munkájába. De ugyanígy az intézmény vezetősége és a tantestület is átfogó képet kap az önértékelési füzet segítségével arról, hogy mely területek ellenőrzésére kerül sor, és mi képezi majd a későbbi értékelés alapját.

A pedagógusok éves munkájukat általában pontosan meghatározott, részletesen kidolgozott terv szerint végzik, amely munkavégzésük során a kiszámíthatóság biztosítéka. Ezt a kiszámíthatóságot érezheti megvalósulni valamennyi kolléga, amikor az ellenőrzés nyitó értekezletén a részletes, a nap szinte minden percére kidolgozott forgatókönyvével ismerkedhet meg.

Az ellenőrzés során a tantestület tagjainak lehetőségük van a sokoldalú bemutatkozásra a tanórán is, és a tanórán kívüli tevékenységek alkalmával is. Véleményüket különböző megközelítésből mondhatják el az óralátogatások utáni óramegbeszélésen, az interjúkban és a kérdőívek kitöltésekor. (A kérdőíveken természetesen mindenki

megőrizheti az anonimitását.) Nemcsak a pedagógusok, hanem más szereplők – a tanulók, a szülők, a nem pedagógus dolgozók – véleménye is alakítja az ellenőrző tevékenység során formálódó képet. A modell ugyanis lehetőséget nyújt arra is, hogy az intézmény fenntartója, továbbá a diákok és szüleik csoportosan elmondják véleményüket az intézmény működésével kapcsolatban, illetve egyénileg értékeljék azt egy kérdőíven. A minősítésnek ez a formája felszínre hozza az intézményi munka pozitív és negatív oldalát egyaránt. A pozitív vélemények megerősítik a tantestületet a munkájában, a negatívak a stratégiák változtatására kell hogy készítsék. Nagy erénye a modellnek, hogy az oktatási folyamat eredményeinek rögzített adatai (év végi eredmények; tanulmányi versenyeken való részvétel) mellett sort kerít egyéni tantárgyi mérésekre is.

A tantárgyi mérőeszközöket külön szakértői csoport állítja össze a kerettantervi követelményeket figyelembe véve. Kellemetlenség érheti az ellenőrzés során azokat a kollégákat, akik nem a tantervi követelményeknek megfelelően, hanem egy adott tankönyv szerint tanítanak. Talán az értékelés eredményei hozzásegítik őket annak belátására, hogy az oktatás alapszabványai nem egy adott tankönyv, hanem a helyi tantervek, melyeket az irányadó kerettanterveket figyelembe véve kellett elkészíteni. A mérésben az intézmény minden tanulója részt vesz, és általuk szinte minden szaktanár érintett. Jól végiggondolt az

a gyakorlat is, hogy a mérés a helyszíni ellenőrzés előtt történik, minden tantárgyból ugyanabban az időpontban, melynek lebonyolítását külső szakember ellenőrzi. Jól hasznosítható és elismerésre méltó az a munka, melyet a szakértők végeznek a mérőeszközök sokoldalú értékelésekor. Ez a szaktárgyakra lebontott, tanulócsoportokra vonatkozó összteljesítmény vizsgálata mellett kiemeli a szélső eredményeket (legjobban-legrosszabbul sikerült feladatok), és helyet kap az egyéni teljesítmény értékelése is. A szaktárgyi iskolai eredmények mellett az is szerepel, hogy az elért eredménnyel az intézmény az ellenőrzött intézmények rangsorában hányadik helyet foglalja el. A jó eredmények a szaktanári munkát dicsérik, míg a kevésbé jók a szaktanárt önvizsgálatra, mérlegkészítésre kell hogy ösztönözzék.

A program méltó lezárásának tekintjük a záró értekezletet, amelyen a vezető szakértő a szakértők egyeztetett véleménye alapján az ellenőrzés során tapasztaltakat foglalja össze, kiemelve az intézmény erősségeit, illetve gyengéit. Az értékelésnek fontos része annak megláttatása, hogy az intézmény a saját maga által megfogalmazott célok megvalósításában hol tart, jó irányban halad-e, és érzékelhetők-e a prioritások.

Az elmúlt tanévben szaktanárként élttem át az intézményértékelést. Fenti megállapításaimat személyes tapasztalataim és a kollégáimmal folytatott beszélgetések alapján tettem meg. Tanártársaim velem egyetértve mind tartal-

mát, mind pedig lebonyolítását tekintve alkalmasnak tartják a katolikus intézmények körében működtetett intézményellenőrzési és -értékelési programot arra, hogy segítségével a mindenkori nevelési-oktatási intézményről reális értékelés készülhessen. Melegen ajánljuk valamennyi közoktatási intézménynek.

A továbbiakban a program *hasznosíthatóságát* vizsgáltam a pedagógusok körében. Arra a kérdésre szerettem volna választ kapni, hogy a programban meghatározott és a gyakorlatban ellenőrzött területek milyen jelentőséggel bírnak az intézmény külső megítélésében, valamint mennyire képezik az eredményes munka feltételét, mennyiben meghatározóak a falakon belüli munka minőségét tekintve.

Az eredmények három intézményben végzett kérdőíves mérés eredményét tükrözik, melyben 52 pedagógus vett részt. Mindhárom intézményben volt már ellenőrzés, az egyik iskola már kézhez is kapta az intézményértékelést.

A megkérdezettek 58%-a tartja szükségesnek az intézmény objektív megítéléséhez a külső szakemberek véleményét, 40%-a azt részben tartja fontosnak. Feltűnő, hogy a mérés eredménye szerint a pedagógusok még a tradicionális hármas egységet tartják a nevelési-oktatási intézmény megítélésében igen meghatározónak, a falakon belül folyó oktatást 94%-ban, a nevelőtestületet 90%-ban, a nevelést pedig 88%-ban vélik igen fontosnak. A vezető személyét 71%-ban, a felsőfokú intéz-

ménybe felvettek számát pedig 67%-ban ítélik fontosnak, míg a versenyeken való részvételt 48-48%-ban tartják fontosnak, illetve részben fontosnak az intézmény megítélésében. A megújulásra való törekvési kedv hiánya állapítható meg, amikor a megkérdezetteknek 56%-a csak részben tartja fontosnak az intézmény külső megítélésében az innovatív törekvéseket, 67% pedig a tanórán kívüli foglalkozásokat, illetve az egyéb programokat.

Az intézményben folyó eredményes munka feltételeként a megkérdezettek 90%-ban a jó tanár-diák kapcsolatot, 53%-ban a szülőkkel való jó kapcsolatot, és csak 50-50%-ban a magát folyamatosan továbbképző tantestületet, valamint a szakmailag megtervezett tanévet határozták meg. Öröndetes, hogy az eredményes munka feltételeként a tanárok 54%-a csak részben tartja fontosnak a „jó gyerekanyagot”. Ez ugyanis annyit jelent, hogy nem félnek a munkától, bíznak önmagukban. Kevésbé örönde-

tes azonban, hogy 67%-ban csak többé-kevésbé tartják fontosnak a korszerű módszerek használatát, és 60%-ban az egyéb intézményekkel való kapcsolat-tartást. Elgondolkodtató, hogy a rendszeres szakmai ellenőrzést 63%-ban részben, 23%-ban egyáltalán nem tartják fontosnak, valamint 45%-ban részben, illetve 16%-ban nem tekintik fontosnak a jó vezetést az intézményben folyó eredményes munka feltételeként.

Az eredmények ismeretében megállapítható, hogy még igen sokat kell tenni azért, hogy valóban megvalósulhasson – jelen esetben a katolikus intézményekben – a korszerű tudásalapú és minőségelvű közoktatás. A komplex intézményellenőrzési és -értékelési modell alkalmas arra, hogy az értékelő dokumentumban kiemelje azokat a területeket a nevelési-oktatási folyamatban, amelyek intézményi szinten javítandók, és arra is alkalmas, hogy ajánlásokat, alternatívákat fogalmazzon meg rájuk nézve.

MELLÉKLET:

A kérdőíves felmérés eredménye:

	Igen	Többé- kevésbé	Nem
1. Egy nevelési-oktatási intézmény objektív megítéléséhez <i>külső szakemberek véleményére is</i> szükség van.	58% (30 fő)	40% (21 fő)	2% (1 fő)
2. Az intézmény megítélésében nagy szerepet játszik annak <i>épülete és felszereltsége</i> .	42% (22 fő)	54% (28 fő)	4% (2 fő)
3. Az intézmény megítélésében nagy szerepet játszik a <i>vezető személye</i> .	71% (37 fő)	29% (15 fő)	0% (0 fő)

	Igen	Többé- kevésbé	Nem
4. Az intézmény megítélésében nagy szerepet játszik a <i>nevelőtestület</i> .	90% (47 fő)	10% (5 fő)	0% (0 fő)
5. Az intézmény megítélésében nagy szerepet játszanak a <i>nem pedagógus dolgozók</i> .	8% (4 fő)	56% (29 fő)	36% (19 fő)
6. Az intézmény megítélésében nagy szerepet játszanak annak <i>oktatási-nevelési célkitűzései</i> .	69% (36 fő)	27% (14 fő)	4% (2 fő)
7. Az intézmény megítélésében nagy szerepet játszanak annak <i>innovatív törekvései</i> .	38% (20 fő)	56% (29 fő)	6% (3 fő)
8. Az intézmény megítélésében nagy szerepet játszik a <i>falakon belül folyó nevelés</i> .	88% (46 fő)	10% (5 fő)	2% (1 fő)
9. Az intézmény megítélésében nagy szerepet játszik a <i>falakon belül folyó oktatás</i> .	94% (49 fő)	4% (2 fő)	2% (1 fő)
10. Az intézmény megítélésében nagy szerepet játszik a <i>tanórán kívüli foglalkoztatás, egyéb programok</i> .	31% (16 fő)	69% (36 fő)	0% (0 fő)
11. Az intézmény megítélésében nagy szerepet játszik a <i>regionális ill. országos versenyeken való részvétel</i> .	48% (25 fő)	48% (25 fő)	4% (2 fő)
12. Az intézmény megítélésében nagy szerepet játszik a <i>felsőfokú intézménybe felvettek száma</i> .	46% (35 fő)	31% (16 fő)	2% (1 fő)
13. Az intézményben folyó eredményes munka feltétele a <i>jó gyerekanyag</i> .	38% (20 fő)	54% (28 fő)	8% (4 fő)
14. Az intézményben folyó eredményes munka feltétele a <i>magát folyamatosan továbbképző tantestület</i> .	50% (26 fő)	46% (24 fő)	4% (2 fő)
15. Az intézményben folyó eredményes munka feltétele a <i>szakmailag megtervezett tanév</i> .	50% (26 fő)	44% (23 fő)	6% (3 fő)
16. Az intézményben folyó eredményes munka feltétele a <i>korszerű módszerek használata</i> .	25% (13 fő)	67% (35 fő)	8% (4 fő)
17. Az intézményben folyó eredményes munka feltétele a <i>rendszeres szakmai ellenőrzés</i> .	13% (7 fő)	63% (33 fő)	23% (12 fő)
18. Az intézményben folyó eredményes munka feltétele a <i>szülőkkel való jó kapcsolat</i> .	53% (27 fő)	42% (22 fő)	6% (3 fő)
19. Az intézményben folyó eredményes munka feltétele a <i>hasonló tanintézményekkel való kapcsolattartás</i> .	17% (9 fő)	60% (31 fő)	23% (12 fő)
20. Az intézményben folyó eredményes munka feltétele a <i>jó management</i> .	39% (20 fő)	45% (23 fő)	16% (8 fő)
21. Az intézményben folyó eredményes munka feltétele a <i>jó tanár-diák kapcsolat</i> .	90% (45 fő)	10% (5 fő)	0% (0 fő)